CYNGOR CYMUNED LLANENGAN

RHEOLAU SEFYDLOG

1. Cadeirydd

1.1 Etholir y Cadeirydd o un o dair Ward y Cyngor (Aber-soch, Llanengan neu Llangian) yn ei thro.

1.2 Os etholir rhywun yn Gadeirydd i lenwi gwagle damweiniol, fel na g/chafodd flwyddyn lawn yn y swydd y Cadeirydd, ni fydd hynny'n rhwystr i benodi'r Cynghorydd honno/hwnnw'n Gadeirydd am flwyddyn lawn yn ei thro/dro.

2. Is-gadeirydd

2.1 Etholir yr Is-gadeirydd o un o dair Ward y Cyngor (Aber-soch, Llanengan neu Llangian) yn ei thro.

2.2. Os bydd y Cadeirydd am unrhyw reswm yn methu gweithredu neu os bydd swydd y Cadeirydd yn wag, caiff yr Is-gadeirydd gyflawni pob gorchwyl y gallai'r Cadeirydd fel y cyfryw ei gyflawni.

3. Cyfarfodydd

3.1 Cynhelir cyfarfodydd o'r Cyngor ar yr ail ddydd Mercher o'r mis am saith o'r gloch yr hwyr oni benderfynodd y Cyngor yn wahanol mewn cyfarfod cynharach.

3.2 Mewn blwyddyn etholiad cynhelir y Cyfarfod Blynyddol ar y dydd Mercher a ddilyna'r etholiad ym mis Mai.

3.3 Dri diwrnod llawn cyn cyfarfod y Cyngor, yn cynnwys y penwythnos:

3.2.1 rhaid gadael ym mhreswylfod pob Cynghorydd neu anfon yno drwy'r post/e-bost, wŷs i'r Cynghorydd ddod i gyfarfod, a honno wedi'i harwyddo gan Swyddog Priodol y Cyngor a restra'r gwaith y bwriedir ei wneud yn y cyfarfod

3.2.2 ni wneir cyfarfod yn annilys am fod rhyw Gynghorydd heb dderbyn gŵys yn unol ag Is-baragraff 3.3.1 uchod.

3.4 Pan gynrychiola Cynghorydd y Cyngor mewn unrhyw gyfarfod, pwyllgor neu gynhadledd – disgwylir adroddiad ysgrifenedig neu ar lafar yng nghyfarfod dilynol y Cyngor, pan fo'n briodol.

4. Cworwm

4.1 Chwe Chynghorydd fydd cworwm: gall y Cyngor benderfynu ar nifer yn ôl maint y Cyngor, ond ni cheir mabwysiadu cynnig i atal y Rheolau Sefydlog heb gytundeb dwy ran o dair o'r rhai sy'n bresennol a phleidleisio.

4.2 Os na fydd cworwm yn bresennol pan ddaw'r Cyngor ynghyd neu os yw nifer y Cynghorwyr yn llai na'r cworwm yn ystod y cyfarfod, trafodir y materion nas trafodwyd yn y cyfarfod naill ai yn y cyfarfod nesaf neu ar y diwrnod a bennir gan y Cadeirydd.

5. Datgan Diddordeb

5.1 Gwnâ'r gyfraith ddarpariaeth benodol sy'n ei gwneud yn ofynnol i chi ddatgelu

diddordebau ariannol uniongyrchol (gan gynnwys diddordebau priod yr ydych yn byw gydag ef neu hi) a all fod gennych mewn unrhyw fater a ddaw gerbron y Cyngor, pwyllgor neu is-bwyllgor. Mae'n eich gwahardd rhag siarad neu bleidleisio ar y mater hwnnw. Gwnâ'r Rheolau Sefydlog yn ofynnol i chi gilio o'r cyfarfod hefyd tra trafodir y mater. Rhaid i chi hefyd, yn ôl y gyfraith, ddatgan rhai diddordebau ariannol. Rhaid ufuddhau'n gydwybodol i'r gofynion hyn bob amser.

5.2 Gall diddordebau nad ydynt yn ariannol fod yr un mor bwysig. Ni ddylech ganiatáu i'r argraff gael ei chreu bod neu y gallech fod yn defnyddio'ch safle i hyrwyddo diddordeb preifat neu bersonol, yn hytrach na hybu diddordeb cyhoeddus cyffredin. Mae diddordebau preifat neu bersonol yn cynnwys rhai eich teulu a'ch cyfeillion yn ogystal â rhai'n codi drwy aelodaeth neu berthynas â chlybiau, cymdeithasau a threfniadaethau eraill megis Seiri Rhyddion, undebau llafur a chyrff gwirfoddol.

5.3 Diddordebau Anariannol Cynghorwyr
Bydd unrhyw aelod sydd â diddordeb personol mewn unrhyw fater, a'r diddordeb personol yn cael ei ddiffinio gan Gôd Ymddygiad Llywodraeth Leol, yn datgan rhag blaen y diddordeb hwnnw, ond gall aros, siarad a phleidleisio oni bai fod y diddordeb yn glir a sylweddol ac, mewn achos felly, ymadawa'r aelod â'r ystafell. Oni bai fod ystyriaethau perthnasol eraill, ni ddylid ystyried ymwneud â busnes unrhyw gorff cyhoeddus gan aelod a fydd wedi ei b/phenodi yn gynrychiolydd y Cyngor. Mewn achos o'r fath dylai'r cynghorydd ddatgan y diddordeb ond gall aros a chymryd rhan lawn yn y cyfarfod.

6. Pleidleisio

6.1 Pleidleisir yng nghyfarfod y Cyngor drwy arddangos dwylo neu, os gofynnir am hynny gan o leiaf dri Chynghorydd, drwy bleidlais gudd.

6.2 Gall y Cadeirydd bleidleisio fel Cynghorydd ar unrhyw fater ac os bydd y pleidleisiau ar ryw fater yn gyfartal, gall roi pleidlais fwrw.

6.3 Pleidlais Gofrestredig

6.3.1 Gall unrhyw aelod hawlio pleidlais gofrestredig ar unrhyw achlysur (rhaid (gwneud y cais cyn i'r bleidlais gael ei chymryd).

6.3.2 Gall unrhyw aelod hawlio cofrestru ei bleidlais unigol ar unrhyw achlysur.

7. Trefnu Pwyllgorau / Cyfarfodydd Cyngor

7.1 Ym mhob cyfarfod blynyddol y gweithrediadau cyntaf fydd:

7.1.1 ethol Cadeirydd

7.1.2 os bydd y sawl a etholwyd yn Gadeirydd yn absennol, penodir Cadeirydd i'r cyfarfod

7.1.3 ethol Is-gadeirydd

7.1.4 enwebu a phenodi i gyrff allanol.
Wedi hynny dilynir y drefn a osodir yn 7.3 isod.

7.2 Ym mhob cyfarfod heblaw'r Cyfarfod Blynyddol, os bydd y Cadeirydd yn absennol neu'n amharod i lywyddu, penodi Cadeirydd i'r cyfarfod fydd y swyddogaeth gyntaf.

7.3 Wedi dilyn 7.1 uchod, oni phenderfyna'r Cyngor yn wahanol am resymau brys, hon fydd trefn y pwyllgorau/cyfarfodydd:

7.3.1 darllen ac ystyried y Cofnodion; ac os bydd copi wedi'i anfon i bob Cynghorydd erbyn diwrnod cyhoeddi'r wŷs ar gyfer y cyfarfod, gellir cyfrif y cofnodion wedi'u darllen

7.3.2 wedi ystyriaeth, cymeradwyo arwyddo'r cofnodion yn gofnod cywir gan Gadeirydd y cyfarfod

7.3.3 dilyn rhaglen bwrpasol y pwyllgor/cyfarfod

7.3.4 gall Cadeirydd y cyfarfod neu unrhyw Gynghorydd gynnig newid trefn rhaglen am resymau brys, ac os Cadeirydd y cyfarfod a gynigiodd, gellir rhoi'r cynnig i bleidlais heb ei eilio, a rhoir cynnig o'r fath i bleidlais heb drafodaeth.

8. Cynigion a Gyflwynir

8.1 Ac eithrio fel y darperir gan y Rheolau Sefydlog hyn, ni cheir cyflwyno unrhyw gynnig oni fydd y cynigydd wedi rhoi rhybudd am ei eiriad a'i gyflwyno i'r Cadeirydd neu'r Clerc o leiaf ddeng niwrnod cyn cyfarfod y Cyngor. Os cyfyd mater ar ôl cau'r rhaglen gellir ei gyflwyno i'r Cadeirydd neu'r Clerc a phenderfyna'r Cadeirydd os yw ystyrir y mater fel mater brys.

8.2 Rhaid i bob cynnig neu argymhelliad fod yn berthynol i ryw gwestiwn y mae gan y Cyngor awdurdod arno neu sy'n effeithio ar diriogaeth ei awdurdod.

9. Rheolau Dadl

9.1 Ni cheir trafodaeth ar y cofnodion ond ynglŷn â'u cywirdeb. Trwy benderfyniad y gwneir cywiriadau yn y cofnodion.

9.2 Rhaid i Gynghorydd gyfeirio'i h/araith at y cwestiwn dan sylw neu at esboniad personol neu gwestiwn o drefn.

9.3 Ni chaiff araith y cynigydd barhau'n fwy na phum munud ac eithrio trwy ganiatâd y y Cadeirydd.

9.4 Rhaid i welliant naill ai:

9.4.1 ddileu geiriau neu

9.4.2 ychwanegu geiriau a dileu geiriau neu

9.4.3 ychwanegu geiriau.

9.5 Ni cheir cynnig gwelliant sydd i berwyl sy'n negyddu'r cynnig sydd gerbron y Cyngor.

9.6 Os mabwysiedir gwelliant, bydd y cynnig gyda'r gwelliant yn disodli'r cynnig gwreiddiol, a gellir cynnig gwelliannau pellach arno.

9.7 Ni chaiff Cynghorydd (heblaw am y cynigydd) siarad fwy nac unwaith ar unrhyw fater heb ganiatâd y Cadeirydd ac eithrio i gynnig gwelliant neu ar gwestiwn o drefn neu esboniad personol neu gynnig cau'r drafodaeth.

9.8 Rhaid i Gynghorydd sefyll wrth siarad oni rydd y Cadeirydd ganiatâd iddo/iddi oherwydd gwendid.

9.9 9.9.1 Ni cheir trafod dyfarniad y Cadeirydd ar fater o drefn neu ar dderbynioldeb esboniad personol.

9.9.2 At y Cadeirydd y cyfeirir areithiau'r Cynghorwyr.

9.9.3 Os cyfyd rhagor nac un Cynghorydd, geilw'r Cadeirydd ar un ohonynt i siarad, a rhaid i bawb arall eistedd.

9.9.4 Os cyfyd y Cadeirydd yn ystod unrhyw drafodaeth, rhaid i bob Cynghorydd arall eistedd.

10. Camymddygiad

Gweler y Côd Ymddygiad.

11. Pleidleisio ar Benodiadau

Pan fo rhagor na dau berson wedi'u henwebu ar gyfer unrhyw swydd a lenwir gan y Cyngor ac na cheir mwyafrif clir o bleidleisiau dros yr un ohonynt, dilëir o'r rhestr enw'r sawl a gafodd leiaf o bleidleisiau, a phleidleisir drachefn, gan ddilyn yr un drefn nes cael mwyafrif o bleidleisiau dros un person.

12. Trafodaethau a Phenderfyniadau'n Effeithio ar Wasanaethyddion Cyflog y Cyngor

Os cyfyd, mewn cyfarfod, unrhyw gwestiwn ynglŷn â phenodiad, ymddygiad, dyrchafiad, diswyddiad, cyflog neu amodau gwaith unrhyw un a gyflogir gan y Cyngor, ni cheir ei drafod nes i'r Cyngor neu'r Pwyllgor (yn ôl digwydd) benderfynu a ddylid cau allan y cyhoedd a'r wasg ai peidio.

13. Gwariant

Rhaid awdurdodi archebion talu arian drwy benderfyniad gan y Cyngor, ond mewn achos o frys gwirioneddol, gall y Clercm mewn ymgynghoriad â'r Cadeirydd a/neu'r Is-gadeirydd, ddod i benderfyniad arnynt.

14. Pwyllgorau

14.1 Gall y Cyngor yn y Cyfarfod Blynyddol benodi pwyllgorau sefydlog, a gall ar unrhyw adeg benodi pwyllgorau eraill a fydd yn angenrheidiol.

14.2 Cyn mynd at unrhyw waith arall yn ei gyfarfod cyntaf, rhaid i bob pwyllgor ethol Cadeirydd, a gellir ethol Is-gadeirydd.

14.3 Ac eithrio ble gorchymynnir fel arall gan y Cyngor (ar gyfer pwyllgor) neu gan y Cyngor neu'r pwyllgor a'i penododd, traean nifer yr aelodau fydd cworwm y pwyllgor.

15. Is-bwyllgorau

15.1 Ac eithrio ble gorchmynnir fel arall gan y Cyngor (ar gyfer is-bwyllgor) neu gan y Cyngor neu'r pwyllgor a'i penododd, traean nifer yr aelodau fydd cworwm yr is-bwyllgor.

15.2 Yn unol ag amgylchiadau'r is-bwyllgor a barn y Cadeirydd – gall na fydd rheol 9.6 yn hanfodol.

16. Cyfrifon a Datganiad Ariannol

16.1 Rhaid gosod pob cyfrif sydd i'w dalu, a phob hawliad ar y Cyngor, gerbron y Cyngor.

16.2 Rhaid i'r Clerc gyflwyno datganiad derbyniadau a thaliadau i bob Cynghorydd ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.

17. Mynediad y Cyhoedd a'r Wasg i Gyfarfodydd

17.1 Rhaid i'r cyhoedd a'r wasg gael mynediad i bob cyfarfod o'r Cyngor a'i bwyllgorau ond, gall cyfarfod gau allan y cyhoedd neu'r wasg neu'r ddau dros dro drwy'r penderfyniad hwn:
yn wyneb natur arbennig a/neu gyfrinachol y mater sydd ar gael ei drafod, mae'n ddymunol er budd y cyhoedd gau allan y cyhoedd a'r wasg dros dro gorchmynnir hwy i ymadael.

17.2 Awdurdodir y Cadeirydd, yr Is-Gadeirydd a'r Clerc wneud unrhyw ddatganiadau i'r cyfryngau ar ran y Cyngor.

18. Materion Cyfrinachol

Ni chaiff unrhyw Gynghorydd neu aelod o bwyllgor neu is-bwyllgor ddatguddio i neb nad yw'n Gynghorydd unrhyw fater y bydd y Cyngor neu'r pwyllgor (yn ôl y digwydd) yn datgan ei fod yn gyfrinachol gyda sylw penodol i 17.1.

19. Cyfarfodydd Brys

19.1 Os cyfyd achos ym marn Cynghorwyr bod angen galw cyfarfod brys –
gorchmynnir cais swyddogol wedi ei alw gan gynifer â chwe Chynghorydd i sylw'r Cadeirydd neu'r Clerc, yn datgan y pwnc i'w drafod ac yn tanlinellu union resymeg y brys.

19.2 Awdurdodir yr un hawl i'r Cadeirydd a/neu'r Clerc ar faterion o fyrder a/neu frys.

20. Cyfrwng Iaith y Pwyllgorau/Cyfarfodydd

Gweinyddir a gweithredir trwy gyfrwng yr iaith Gymraeg, yn unol â Pholisi Iaith y Cyngor.

21. Gwrthdroi Penderfyniad Blaenorol

21.1 Ni ellir newid penderfyniad y Cyngor (boed yn gadarnhaol neu'n nacaol) o fewn chwe mis oddigerth naill ai drwy gynnig arbennig, y cyflwynir rhybudd ysgrifenedig ohono yn dwyn enw o leiaf chwe aelod o'r Cyngor neu drwy gynnig yn deillio o adroddiad neu argymhelliad pwyllgor.

21.2 Pan fydd cynnig arbennig y cyfeirir ato wedi ei benderfynu ni ellir cyflwyno cynnig cyffelyb o fewn chwe mis pellach.

22. Gweithredu Brys

Rhoddir hawl gweithredol i'r Clerc, mewn ymgynghoriad â'r Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd, i weithredu mewn perthynas i'r canlynol:

22.2 pan fydd brys gwirioneddol i weithredu i amddiffyn buddiannau'r Cyngor neu'r cyhoedd gan gynnwys cyfarwyddo Cyfreithiwr i weithredu os bydd angen.

22.2 ymateb i unrhyw ymgynghoriadau pan na fydd amser yn caniatáu eu cyflwyno i ystyriaeth y Cyngor oherwydd bod dyddiad i dderbyn sylwadau neu weithredu cyn y cyfarfod nesaf o'r Cyngor.

23. Rheoliadau Ariannol – gweler y ddogfen 'Rheoliadau Ariannol'.

24. Cyfethol Cynghorydd i lenwi Sedd Wag

Pe codai sedd wag ar y Cyngor yn ystod tymor ei fodolaeth a bod rhaid cyfethol:

24.1 hysbyseba'r Cyngor y sedd wag mewn ymgais i ddenu diddordeb aelodau'r gymuned
24.2 gosoda'r Cyngor ddyddiad cau
24.3 gofynna'r Clerc am lythyrau cyflwyno gan bob ymgeisydd yn rhoi gwybodaeth sylfaenol am ei hun
24.4 rhy'r Cyngor gyfle i ymgeiswyr roi cyflwyniad byr i aelodau'r Cyngor
24.5 pleidleisia'r aelodau yn gudd am ymgeisydd o'u dewis os bydd mwy nag un ar gyfer unrhyw sedd
24.6 os mai un ymgeisydd sydd i unrhyw sedd, yna fe'i derbynnir i'r sedd trwy bleidlais gudd ar yr amod ei fod/bod yn gymwys
24.7 sicrhâ'r Clerc yr arwydda'r ymgeisydd ddatganiad derbyn swydd.

Arwyddwyd: **John Gwilym Jones (Cadeirydd)**

Dyddiad: **Mai 13eg, 2016**